

Фінансове забезпечення економічної складової концепції сталого розвитку

Д. В. Леус^і

У статті визначено пріоритети, яким відповідає концепція сталого розвитку, досліджено її сутність та структуру. Обґрунтовано необхідність поєднання трьох принципових складових концепції сталого розвитку: економічної, соціальної та екологічної. На основі аналізу складових концепції сталого розвитку зроблено висновок про первинність економічної складової, яка передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів на усіх стадіях суспільного виробництва. Визначено роль фінансового капіталу як обслуговуючого по відношенню до інших видів капіталу (людського, екологічного та виробничого) в економіці сталого розвитку. Досліджено важливість застосування механізмів інвестування з метою фінансового забезпечення сталого розвитку. Наведені основні інструменти за категоріями виплат, за допомогою яких здійснюється фінансування сталого розвитку економіки.

Ключові слова: фінансове забезпечення, сталий розвиток, економічна складова, інвестування.

УДК 330.322:330.341:502.131.1

JEL коди: A12, F64, G11

Вступ. Прийняття людством концепції сталого розвитку як основного вектора руху цивілізації у XXI сторіччі засвідчило перехід до нової стратегії гармонійного, збалансованого та різнобічного розвитку, що враховує економічну, екологічну та соціальну складові. Враховуючи, що економічна сфера є базисом у відношенні до екологічних та соціальних перетворень, фінансове забезпечення саме економічної складової концепції сталого розвитку є передумовою для її успішної реалізації загалом. Саме тому, актуальним є питання формування механізму фінансування процесів спрямованих на досягнення пріоритетів сталого розвитку.

Постановка проблеми. Аналіз можливостей фінансування сталого розвитку економіки покладено в основу науково-теоретичних досліджень таких вітчизняних та зарубіжних вчених як: Білорус О. [7], Гілман Р. [6], Микульчинова Е. [1], Хікс Дж. [4], Чимитова А. [1] та ін.

Грунтовний аналіз наукових праць згаданих вчених свідчить про те, що численні теоретико-методологічні та практичні надбання у цій сфері передусім стосуються екологічних та соціальних аспектів її запровадження. Менша увага приділена економічним і зокрема найбільше фінансовим аспектам реалізації концепції сталого розвитку.

Метою дослідження є аналіз сутності та структури концепції сталого розвитку та фінансового забезпечення її економічної складової.

Результати дослідження. Диспропорції та суперечності у розвитку різних сфер життєдіяльності людини, а також поява глобальних проблем спонукали людство до

Леус Дарина Володимирівна, аспірант кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету.

© Д. В. Леус, 2013

пошуку такої стратегії поступального розвитку в основу якої були б покладені такі пріоритети:

- задоволення нагальних потреб людства не приносячи шкоди майбутнім поколінням;
 - припинення знищення природи внаслідок підвищення рівня життя населення;
 - зупинення руху до меж існування людства (межі росту, у т.ч. й економічного)
- значними темпами, що випереджають не лише здатність екологічних систем до відновлення, але й соціальних систем до пристосування.

Утвердження концепції сталого розвитку стало першим кроком на шляху людства до реалізації означених пріоритетів розвитку. Переважаюче значення концепції сталого розвитку в умовах сучасного ведення економіки є беззаперечним, адже жоден значний проект не отримує схвалення ООН, Міжнародного валютного фонду чи Всесвітнього банку реконструкції та розвитку, якщо не міститиме зв'язку з концепцією «сталого розвитку». Варто зазначити, що поняття «sustainable development» – сталий (стійкий) розвиток, застосовується для характеристики такого типу економічного розвитку, який сприяє екологічній безпеці, відтворюваності обмежених ресурсів і забезпеченню якості економічного зростання (справедливий розподіл доходів). На сьогодні за підрахунками існує близько 160 визначень «сталого розвитку» [1]. Цей факт свідчить про наявність досить різноманітних підходів науковців та практиків до розуміння цієї об'ємної, всеохоплюючої та суперечливої концепції.

Так, за визначенням Інституту світових ресурсів сталий розвиток визначається як такий, при якому природні ресурси, людство і фінанси управляються і використовуються таким чином, щоб збільшити багатство і благоустрій людей без погіршення умов їх життєдіяльності у майбутньому [2].

Визначення сталого розвитку, яке, на нашу думку, найбільш змістовно визначає його суть належить Світовому банку : «сталий розвиток – це управління сукупним капіталом суспільства в інтересах збереження та примноження людських можливостей». І в тому, і в іншому випадку концепція включає в себе поняття економічної, екологічної та соціальної стійкості, які трактуються як раціональне управління виробничим капіталом, природним капіталом і людським капіталом [3].

Важливо наголосити, що на сьогодні поняття виробничого капіталу включає не лише традиційні засоби та предмети праці, але й нерозривно поєднується з інструментами їх фінансування. Таким чином, мова йде про виробничо-фінансовий капітал і фінансову систему як джерело фінансування економіки.

Необхідно відзначити, що консенсусу з приводу формулювання однозначної дефініції поняття «сталий розвиток» так і не досягнуто. Різні науковці та міжнародні організації вкладають різний зміст у тлумачення цього поняття. Проте, існує загальне розуміння щодо необхідно поєднання трьох принципів складових: економічної, соціальної та екологічної.

Основою екологічної складової є забезпечення цілісності біологічних і фізичних природних систем з метою стабільного функціонування усєї біосфери та формування природних ресурсів.

Цільовим орієнтиром соціальної складової є людина, метою життєдіяльності якої є збереження соціальних та культурних систем, справедливий розподіл благ та рівність не лише в межах одного покоління, але й між різними поколіннями.

В основу економічної складової покладено підхід Дж. Хікса: «у практичному житті визначення рівня доходу має на меті вказати людям, скільки вони можуть споживати, не

роблячи себе при цьому біднішими» [4]. З визначення Хікса випливає ключове для концепції сталого розвитку значення економічно оптимального використання обмежених природних ресурсів [1].

Авторський колектив «Національної парадигми сталого розвитку України» під редакцією Б. Патона також виокремлює економічну, екологічну та соціальну складові сталого розвитку, визначаючи основні чинники, що його забезпечують такими:

- екологічний – визначає умови й межі відновлення екологічних систем унаслідок їх експлуатації;
- економічний – передбачає формування економічної системи, гармонізованої з екологічним чинником розвитку;
- соціальний – утверджує право людини на високий життєвий рівень в умовах екологічної безпеки й благополуччя [5].

Розгляд складових концепції сталого розвитку дозволяє зробити висновок про первинність економічної складової, а також взаємний вплив усіх складових одна на одну. Слід відзначити, що економічна складова концепції передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів на усіх стадіях суспільного виробництва (виробництво, споживання), що опосередковані сферами фінансів та торгівлі і відповідно створює передумови для розподілу вироблених благ та розвитку людства.

Світова фінансова криза 2007-2009 рр. визначила необхідність пошуку світової спільнотою нових напрямів реалізації концепції сталого розвитку. На нашу думку, першопричиною кризових явищ стала неузгодженість сталого розвитку фінансового ринку і сталого розвитку економіки, що втілилася у надмірному розвитку фінансового сектора та його відриві від об'єктивних потреб економіки в інвестиційних ресурсах. В цьому контексті варто також наголосити на першопричинах глобальних дисбалансів, які з нашої точки зору, мають під собою економічне та фінансове підґрунтя:

- домінування фінансового капіталу над виробничим;
- домінування фінансової сфери над сферою реальної економіки, що зумовлює перевищення обсягів портфельних інвестицій над прямими, короткострокових проектів над довгостроковими;
- ресурсні дисбаланси: двадцять відсотків населення розвинених країн споживають вісімдесят відсотків енергетичних ресурсів планети;
- значна диспропорція у розмірі доходів різних верств населення як в економічно розвинених, так і в країнах, що розвиваються.

Окрім цього, очевидним є той факт, що економічне зростання виснажує ресурси з таким темпом, який не може бути збережений, а економічна складова та її фінансове забезпечення в умовах відволікання ресурсів з виробничої сфери, екологічної та соціальної, не виконують своїх функцій щодо забезпечення сталого розвитку.

Оскільки сталий розвиток економіки виступає у вигляді цільового орієнтира нашого дослідження, а факт тісного зв'язку між економікою та фінансовою системою є загальновідомим, необхідним є аналіз особливостей фінансового забезпечення концепції сталого розвитку.

У своїй праці «Проект сталої економіки» Р. Гілман описує функціонування традиційної економіки, що базується виключно на споживчому ставленні до засобів, предметів праці та власне самої праці як рушійних сил та ресурсів виробничого процесу [6]. За таких умов врахування такого виду капіталу як фінансовий відбувається лише опосередковано (через механізм інвестування).

Базисним для економіки сталого розвитку є не ресурсний, споживчий підхід, а більш широкий підхід взаємодії різних видів капіталу у які втілені ці ресурси, спрямованих не лише на підтримання процесу «виробництво-споживання», але й відтворення самих видів капіталу. При цьому види капіталу узгоджуються зі складовими концепції сталого розвитку: людському капіталу відповідає соціальна складова, екологічному – екологічна і базисом економічної складової виступає виробничий капітал. Що ж стосується фінансового капіталу, то він є обслуговуючим по відношенню до останніх.

Безперервність функціонування економіки забезпечується через механізми інвестування: фінансовий капітал в економіці сталого розвитку є важливим джерелом відтворення та поповнення інших видів капіталу. До механізмів формування фінансового капіталу, спрямованого на інвестування, належать: фінансування міжнародних неурядових організацій, державних структур тощо, які визначені на Міжнародних конференціях з фінансування розвитку.

Важливість проблеми фінансування означена і у плані дій щодо сталого розвитку, прийнятому Організацією Об'єднаних Націй на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку у Ріо-де-Жанейро (1992 р.). Фінансування сталого розвитку передбачається за рахунок формування значних потоків нових і додаткових ресурсів для країн, що розвиваються. Орієнтовний підрахунок відповідних витрат тільки на період з 1993 року по 2000 рік становив \$600 млрд [7]. В цьому контексті необхідно проаналізувати інструменти фінансування сталого розвитку.

Таблиця 1 – Характеристика інструментів фінансування сталого розвитку [8]

Інструмент	Приклад
Мобілізація ресурсів	Зовнішні потоки приватного капіталу (прямі та портфельні інвестиції), офіційна допомога донорів, також фінансування з боку міжнародних фінансових установ, зокрема Глобального екологічного фонду
Вивільнення коштів	Списання непомірних боргів держав, що розвиваються, а також скорочення видатків державного бюджету
Податкові надходження	Введення нових невеликих податків на найбільш вживані операції. До таких податків можна віднести податок Тобіна на валютнообмінні операції у розмірі 0,1-0,25%
Інституційно-організаційні інструменти	Фінансування Глобальним екологічним фондом транскордонних екологічних проектів в регіонах. До цього ще можна віднести організацію зустрічей донорів на різних рівнях
Альтернативні інструменти	Обмін екологічними знаннями, запобігання фінансовим кризам та передача екологічно чистих технологій. Дуже важливим є інвестування в освіту, науку та професійну підготовку й впровадження нововведень у інформаційні технології

Варто відмітити, що існує три рівні фінансування сталого розвитку: місцевий, регіональний і національний. Також можна виокремити четвертий рівень – міжнародний, який пов'язаний з фінансуванням країн, що розвиваються.

Проаналізувавши особливості фінансування сталого розвитку економіки на означених рівнях слід навести перелік проблем, що виникають при здійсненні фінансування:

- виходячи зі зростання норми рентабельності у фінансовому секторі спостерігається вплив інвестицій з реального сектора, портфельні інвестиції переважають над прямими;
- переважання короткострокового фінансування над довгостроковим негативно впливає на економічну безпеку суб'єктів господарювання і державних утворень;
- негативний вплив фінансових криз постійно посилюється, а процес подолання наслідків фінансових криз унеможливорює збільшення обсягів фінансування програм сталого розвитку економіки.

Висновки і перспективи подальших наукових розробок. Вибір людством концепції сталого розвитку в якості основоположної стратегії розвитку у XXI ст. обумовлює необхідність не лише розуміння механізмів сталого розвитку, але й впливу фінансових та економічних процесів на нього. Визначаючи сталий розвиток як управління сукупним капіталом суспільства в інтересах збереження та примноження людських можливостей в межах економічної, екологічної та соціальної стійкості, ми вважаємо, що важливим є означення місця інвестування у економіці сталого розвитку. Проведені дослідження довели, що через механізми інвестування забезпечується безперервність функціонування економіки, а фінансовий капітал в економіці сталого розвитку є важливим джерелом відтворення та поповнення інших видів капіталу.

Література

1. *Чимитова, А. Б.* Вопросы устойчивого и безопасного развития экономики региона [Текст] : учебное пособие / А. Б. Чимитова, Е. А. Микульчинова. – Улан-Удэ : Изд-во ВСГТУ, 2007. – 216 с.
2. *Report of the World Commission on Environment and Development (1987): Our Common Future* [Electronic resource]. – Access : <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>.
3. *Sustainable development: World Bank glossary* [Electronic resource]. – Access : <http://www.worldbank.org/depweb/english/beyond/global/glossary.html>
4. *Хикс, Дж. Р.* Стоимость и капитал [Текст] / Дж. Р. Хикс ; под ред. Р. М. Энтова. – М. : Прогресс, 1993. – 488 с.
5. *Національна парадигма сталого розвитку України* ; за заг. ред. академіка НАН України, д.т.н., проф., засл. діяча науки і техніки України Б. Є. Патона. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 72 с.
6. *Гилман, Р.* Проект устойчивой экономики [Электронный ресурс] / Р. Гилман. – Режим доступа к ресурсу : http://www.greensalvation.org/old/Russian/Publish/03_rus/03_10.htm.
7. *Глобалізація і безпека розвитку* : монографія / Нац. акад. наук України, Ін-т світової економіки і міжнар. відносин, Київ. нац. екон. ун-т; О.Г. Білорус та ін. / кер. авт. кол., наук. ред. О. Г. Білорус. – К. : [Б. в.], 2001. – 734 с.
8. *Финансирование устойчивого развития: Материалы ООН* [Электронный ресурс]. – Режим доступа к ресурсу : <http://www.un.org/ru/development/sustainable/finance.shtml>.

Отримано 03.09.2013 р.

**Финансовое обеспечение экономической составляющей
концепции устойчивого развития**

ДАРЬЯ ВЛАДИМИРОВНА ЛЕУС*

** аспирант кафедры экономики и бизнес-администрирования
Сумского государственного университета,
ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина,
тел.: 00-380-542-332223, e-mail: daryna.leus@gmail.com*

В статье определены приоритеты, которым соответствует концепция устойчивого развития, проведено исследование её сущности и структуры. Обоснована необходимость сочетания трёх принципиальных составляющих концепции устойчивого развития: экономической, социальной и экологической. На основе анализа составляющих концепции устойчивого развития сделан вывод о первичности экономической составляющей, которая предусматривает оптимальное использование ограниченных ресурсов на всех стадиях общественного производства. Определена роль финансового капитала как обслуживающего по отношению к другим видам капитала (человеческому, экологическому и производственному) в экономике устойчивого развития. Проведено исследование важности применения механизмов инвестирования в целях финансового обеспечения устойчивого развития. Приведены основные инструменты по категориям выплат, с помощью которых осуществляется финансирование устойчивого развития экономики.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, устойчивое развитие, экономическая составляющая, инвестирование.

*Mechanism of Economic Regulation, 2013, No 4, 133-139
ISSN 1726-8699 (print)*

**Financial Support for Economic Component
of Sustainable Development Conception**

DARYNA V. LEUS*

** Postgraduate Student, Department of Economics and Business-Administration,
Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine,
phone: 00-380-542-332223, e-mail: daryna.leus@gmail.com*

Manuscript received 02 September 2013.

The article determines priorities, which correspond to the concept of sustainable development. The essence and structure of the concept are investigated. The necessity to combine three fundamental components of sustainable development: economic, social and environmental is justified. We made a conclusion about the primacy of the economic component, which provides the optimal usage of scarce resources at all stages of social production on the basis of sustainable development components analysis. The role of financial capital as a service in relation to other types of capital (human, environmental and industrial) in the economy of sustainable development is determined. Investigation of the importance of financial investment mechanisms for sustainable development is held. The basic tools by payment categories which provide funding for sustainable economic development are given.

Keywords: financial support, sustainable development, economic component, investment.

JEL Codes: A12, F64, G11

Tables: 1; *References:* 8

Language of the article: Ukrainian

References

1. Chimitova, A. B. and Michulchinova E. A. (2007), *Sustainable and safe development of the regional economy*, Ulan-Ude, ESSTU. (In Russian)
2. Report of the World Commission on Environment and Development (1987): Our Common Future, <http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm>. (In English)
3. Sustainable development: World Bank glossary, <http://www.worldbank.org/depweb/english/beyond/global/glossary.html> (In English)
4. Hicks, John R. (1993), *Value and Capital*, ed. by R. M. Entova, Moscow, Progress. (In Russian)
5. National sustainable development paradigm of Ukraine (2012), ed. by Academician of NAS of Ukraine B. E. Paton, Kyiv, Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannia ta staloho rozvytku. (In Ukrainian)
6. Gilman, R. (2003), *Project of sustainable economy*, http://www.greensalvation.org/old/Russian/Publish/03_rus/03_10.htm (In Russian)
7. *Globalization and Development Security* (2001), NAS of Ukraine, Institute of World Economy and International Relations, Kyiv National Economic University, ed. by Bilorus O. G., Kyiv. (In Ukrainian)
8. Financing of Sustainable Development: Proceedings of the UN: <http://www.un.org/ru/development/sustainable/finance.shtml> (In Russian)